

2.

Վսեմափայլ Տ. Պօղոս Նուբար փաշան Փարիզի Միջազգային ժողովում ներկայացրել է Հայաստանի միմիայն վեց վիլայեթների հայ ազգաբնակչության թիւը 1,018,000 *):

Թրքաէր պրոֆ. Վաներերին (Deutsche Rundschau, Februar 1896) հայերի թիւը Տաճկաստանում հաշուում է 1,130,000:

Լինչը իւր (L'Armenie) գրքում հաշուում է հայերի թիւը 1,058,000:

Այսպիսով կարելի է տեսլ, որ Ասիական և Եւրոպական թիւերիայում հայերի թիւը կարող է լինել մինչև $2\frac{1}{2}$ միլլիոն:

Բ. Վ. Ա.

Պ Բ Ե Ս Ը Ն Ս Ի

Հեռագիրը գուժեց, որ յունուարի 7-ի գիշերը վախճանուել է Փրանսիական ազգի ամենահոյակապ ղեմքերից մէկը՝ Պրեսանսին զը Պրեսանսէն: Նրա հայ ազգին մատուցած ծառայութիւններն այնքան նշանակալից են, որ մենք կարեւոր համարեցինք գէթ երկու խօսքով ընթերցողներին ծանօթացնել այդ աղնիւ և վեհ ծերունու կեանքին:

Պրեսանսէն ծնուել է 1853 թ. սեպտեմբերի 30-ին Փարիզում: Նրա ծնողները եղել են կրթուած և հասարակական գործիչներ: Նա իր ամբողջ կեանքը, իր միտքն ու գրիչը կեղեքուածների եւ տառապող փոքրիկ ժողովուրդներին է նուիրում: Ապրել, գործել եւ մեռնել ռահագործող մարդկութեան, տանջող մամր ազգերի համար՝ անհա այն մեծ գաղափարը, որ Դրէյֆուսի դատի ընթացքում համակեց Քրանսիս զը Պրեսանսէի էութիւնը: Պրեսանսէի գործունէութեան ամենաբեղուն շրջանը նրա կեանքի վերջին տասնամեակն էր—1902—1912 թ. 1912-ից նա Մարդկանց Իրաւունքի Պաշտպան Միութեան անդամ է լինում և շուտով էլ այդ միութեան նախագահ է ըն-

*) Տե՛ս Արարատ 1914 թիւ Ա. էջ 197:

տրւում Թիաթամանակ Ֆրանսիական պարլամենտի անդամ էր, որտեղ նա շատ անգամ իր հուժկու ձայնն էր հնչեցնում բոլոր ճնշուածների արդար դատի համար: 1894—5 թուերի Հայկական ջարդերը Եւրոպայում զիպլումատիական շրջաններում մեծ իրարանցում են առաջ բերում, Եւրոպան հետաքրքրւում է հայ ժողովրդով և Հայաստան երկրով: Մի խումբ հայ երիտասարդների ջանքերի շնորհիւ յաջողւում է Եւրոպայում հայասերների մի խմբակ կազմել, որոնց մէջ պատուաւոր տեղ են բռնում Պրեսանսէն և մեր դատի միւս անխոնջ պաշտպան Պիեռ Քիպլան: Որպէսզի հայ դատի համար պրօպագանդան ուժեղ լինի՝ հիմնւում է «Pro-Armenia» թերթը, որի խմբագիրներն ու զլխաւոր աշխատակիցները Պրեսանսէն և Քիպլան են լինում: Այստեղից արդէն Պրեսանսէն կապւում է հայ ժողովրդի հետ շատ սերտ կերպով, մենք տեսնում ենք նրան ամեն ժամանակ, յարմար պարագայում: Թէ ինչպէս դիմում է Եւրոպայի խղճին, մեր չարչարանքներն ու տառապանքների զարհուրելի տեսարաններն է Եւրոպայի առաջ դնում: 1905 թուին Սասունի ջարդերի առթիւ էր, որ Պրեսանսէն Ֆրանսիայի պարլամենտի ամբիոնից զգուշացնում էր Ֆրանսիային և Եւրոպային, որպէս զի նոքա 95—96-ի սխալների մէջ չընկնեն և մարտիրոսացած մի ժողովրդի թոյլ չտան կարմիր Սուլթանի ոճրագործութեանց զոհ դառնալ: Անցեալ տարի Հայկական հարցի նոր փուլի մէջ մտնելու առթիւ՝ նա դարձեալ հանդէս եկաւ հայասէր Վիկտոր Բերարի հետ պաշտպանելու հայկական դատը: Դադարած «Pro Armenia» նորից սկսուեց հրատարակուել և Պրեսանսէն այդ թերթի իւրաքանչիւր համարում լեցնում էր զեղուն յօդուածներ:

Նա չբացաւ Ֆրանսիայի հորիզոնից: Նրա թաղմանը ներկայ է լինում հաղարաւոր ժողովուրդ, Ֆրանսիայի ամբողջ մտաւորական դասը, Ֆրանսիական պարլամենտի բոլոր ազատամիտ պատգամաւորները և ինչ: Հայ դադութն էլ իր մասնակցութիւնն է ունեցել, հայ ուսանողները դե-

ղեցիկ միտք են յղացել — Պրեմանտի դազադը ուսերին առած հողին յանձնել, (այս սովորութիւնը Ֆրանսիայում գոյութիւն չունի)։ Պատկներ են եղել՝ Պօղոս-փաշայից, Ֆրանսիայի հայ գաղութից, խմբակցութիւններից և ինքնադման թափօրին, բացի ուսանողներից ներկայ էին բազմաթիւ հայեր, հոգևոր հովիւ Տէր Վստմապուհ քահանայ, Պօղոս Նուբար փաշան, դօքտ. Լորիս Մելիքեանը և ինքնաժողովրդականութեան այդ մարգասէր և բարի ծերունու թարմ յիշատակին։

Մ. Մ.

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԱԻԵՏԻՔ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Անցեալ զեկտեմբեր 25-ին Պարիզում վախճանուեց հայ հասարակութեան յայտնի բժկ. Աւետիք Բարայեանը 70 տարեկան հասակում։ Նա բնիկ Ալէքսանդրապոլցի է, իւր բարձրագոյն ուսումը ստացել է Պետերբուրգի զինուորական-բժշկական ճեմարանում։ Եղել է զինուորական ծառայութեան մէջ, մասնակցել է ռուս-թուրքական պատերազմում և ապա զինուորական բժշկի պաշտօնով երկար ժամանակ եղել է Աբասթուանում և Թիֆլիսում։ Վերջերս մասնաւոր կերպով բժշկութիւն էր անում Թիֆլիսում և հանքային ջրերում՝ ամառները։ Նա համարում էր ճշմարիտ թուականների հարազատ զաւակներից և իւր սրտացաւ գործունէութեամբ միշտ օգտակար է եղել հայութեան զանազան գործերում։ Նա թողել է բաւականին ձեռագիր կարեւոր աշխատանքներ, մասնաւոր բժշկական խնդիրների վերաբերեալ, իսկ տպագրուածներից աչքի են ընկնում նորա հետեւեալ աշխատանքները։

1) «Ուսումնարանների առողջապահութեան հարցեր», 1881 թ.

2) «Մանկապարտէզների կամ Պրեօբեկեան ծաղկանոցի առողջապահութիւնը» 1882 թ.

3) Արդի ուղղութիւն առողջապահութեան և բժշկականութեան մէջ 1886 թ.

1813
70
43
69
-43
26